

dr hab. Tomasz Man

Wrocław, 10.05.2021

Wydział Łalkarski

Akademii Sztuk Teatralnych

im. St. Wyspiańskiego

Recenzja dzieła zgłoszonego w postępowaniu, rozprawy doktorskiej pod tytułem „Siedem nieb patriarchy Henocha. Spektakl teatralny jako ikona” (doświadczenie pracy nad niescenicznym tekstem i ceramiką artystyczną, jako elementem scenografii) oraz dorobku artystycznego i pedagogicznego w związku z postępowaniem o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk teatralnych pana Jerzego Łazewskiego.

Pan Jerzy Łazewski urodził się w Białymstoku. Jest absolwentem Akademii Teatralnej w Warszawie. Współpracował z teatrami Polskim, Studio, Konsekwentnym i Adekwatnym w Warszawie. Jerzy Łazewski jest laureatem I nagrody za monodram *Dwa razy dwa – cztery, czyli wszystko co piękne i wzniosłe* według Fiodora Dostojewskiego oraz nagrody specjalnej jury za najlepszy scenariusz (razem z Małgorzatą Szyszką) na XXXII Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Jednego Aktora we Wrocławiu. Prowadzi zajęcia z dykcji w warszawskiej Akademii Teatralnej, wykładał również kulturę żywego słowa w Podyplomowym Studium Logopedycznym na Uniwersytecie Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie. Jest

BIURO RADY DYSCYPLINY
Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza

Wpłynęło dnia.....10.05.2021.....

l.dz.....18/P/05/21.....

Dziadach- Cytadela A. Mickiewicza reż. Szczepan Szczykno;
Szaman i Anelli w *Anhellim* J. Słowackiego reż. Szczepan Szczykno; *Cień w Poczekalni* reż. Dariusz Lewandowski, Teatr Konsekwentny i Kampania Primavera; *ON w Dwóch pokojach* Z. Herberta reż. Szczepan Szczykno, Teatr Konsekwentny; *Sobstyl w Zdziczenie obyczajów pośmiertnych* B. Leśmiana reż. Sz. Szczykno, *Alojzy Gzegzółka w Zielonej Gęsi* K I Gałczyńskiego, reż Sz. Szczykno.

Ważniejsze role filmowe i telewizyjne: Piotr Orłowski w serialu TV *Żegnaj Rockefeller*, reż. Waldemar Szarek; Jezus w filmie *Faustyna* reż. Jerzy Łukaszewicz; Henrich von Kleist w filmie *Drugi brzeg*, reż. Magdalena Łazarkiewicz; Anelli w filmie *Złoto dezertów* reż. Janusz Majewski; Don Carlos *Don Carlos* F. Schillera (teatr TV), reż. Laco Adamik; Adam *Chwila szczęścia* A. Ayckbourn, (teatr TV) reż. Feliks Falk; Kleant *Chory z urojenia* Moliere (teatr TV) reż. Krzysztof Lang; Richard *Pająk* H. Eversa (teatr TV) reż. Marisz Treliński. Seriale i filmy tv : *Magda M, Fala zbrodni, Boża podszełka, Na dobre i na złe, Fala zbrodni, Przybyli ułani* reż. S. Chęciński, *Kamienie na szaniec, Plebania, Barwy szczęścia, Na Wspólnej, Na sygnale*.

Jerzy Łazewski zajmuje się też reżyserią. Reżyserował spektakle dla dzieci: *Mały Chopin* na podstawie wiersza T. Rusinka; *Nowe szaty króla* wg baśni J. Ch. Andersena oraz *Kajtuś czarodziej* wg powieści J. Korczaka. Współpracuje również ze Sceną Główną Handlową, gdzie ze studentami SGH przygotował kilkanaście przedstawień m.in.: *Po-Życie* wg poezji T.S Mastersa i

jednoaktówek S. Becketta, *Tragedię do śmiechu - komedię do łez* wg dramatów W. Szekspira, *Opowieści o zwyczajnym szaleństwie* na podstawie komedii P. Zelenki, *Miłość na godzinę wg trzech jednoaktówek* L. Pirandella, J. Brzechwy, H. Pintera, *Księżniczka na opak wywrócona* Calderona. Przygotowywał koncerty poetyckie w kraju i za granicą min. w Wilnie (w Celi Konrada) oraz w Londynie, Petersburgu, Królewcu, Równym i Ostrogu. Współtworzył również grupę artystyczną *Nowa Ikona*.

Co bardzo ciekawe Jerzy Łazewski zajmuje się malarstwem, rysunkiem i rzeźbą ceramiczną. Wystawy zbiorowe i indywidualne min. w Rzymie, Mediolanie, Warszawie, Lublinie i Białymstoku.

Dysertacja Jerzego Łazewskiego jest próbą zbadania procesu twórczego aktora w pracy nad rolą monodramem. Praca jest podzielona na wprowadzenie, cztery rozdziały i zakończenie. We wprowadzeniu dowiadujemy się o genezie powstania monodramu. W 2016 roku autor przeczytał *Słowiańską księgę Henocha* opracowaną przez Antoniego Troninę. Zachwycił się tekstem i postanowił go wystawić w formie monodramu. Premiera odbyła się w 2017 roku. Powstał on w ramach stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jerzy Łazewski podjął się wielu funkcji: był autorem scenariusza i scenografii, reżyserem i aktorem. W latach 2017 – 2021 przedstawienie było prezentowane w różnych miejscach w całej Polsce.

Pierwszy rozdział dotyczy przygotowania scenariusza. Autor nim przystąpił do pisania scenariusza do gruntownych studiów nad tekstem. Poznał kontekst kulturowy tego starożytnego tekstu.

Imponujący jest erudycyjny charakter tego rozdziału świadczący o rzetelności i pasji autora. Poznajemy biblijne korzenie kreacji postaci Henocha. Autor przybliżył nam antyczną wizję konstrukcji wszechświata powołując się na dzieła Platona i Cyncerona. Poznajemy proces powstania scenariusza, dzięki któremu dowiadujemy się, że autor właściwie „przepisał” antyczny tekst na współczesny język. Inspirował się przy tym dziełami Bedy czcigodnego, Juliusza Słowackiego czy Oliviera Sacksa.

Drugi rozdział jest zatytułowany „Scenografia” i opisuje plastyczną stronę spektaklu „Siedem nieb patriarchy Henocha”. Autor przytacza nam źródła inspiracji plastycznej a zwłaszcza znaczeniowej bizantyjskich i rosyjskich ikon. To właśnie ikony stały się niejako „kluczem” do stworzenia scenicznej wersji starożytnego tekstu. Jerzy Łazewski przywołuje również na malarstwo i koncepcję obrazu wybitnego polskiego artysty Jerzego Nowosielskiego. Odnosi się również do dzieł Johna Dee, Roberta Delaunaya, Larsa Gunnara, Iwana Klun czy Władysława Hasiora. W tym też miejscu pracy możemy przeczytać o ceramice artystycznej i procesowi technologicznemu tworzenia ikon. W spektaklu zostało wykorzystanych dziesięć ikon, które Jerzy Łazewski wykonał sam, co trzeba podkreślić, bo to niezwykle i niespotykane. Autor przybliżył nam szczegółowo jak wyglądała ta praca. Następnie zapoznajemy się z opisem pozostałych elementów scenograficznych takich jak m.in.: drabina ozdobiona twarzami „zastępów anielskich”, płaszcz patriarchy w formie ocynkowanej blachy, kadzielnicy neogotockiej, kieliszki z wodą i

arkusz kartonu przyklejony do sceny. Każdy element scenograficzny ma znaczenie i był głęboko przez aktora rozważany. Ważny był również wybór odpowiedniego kostiumu.

Trzeci rozdział jest opisem pracy nad inscenizacją i budowaniem roli. Autor jednak zaznacza, że nie będzie opisywał dokładnie swojej pracy, bo zajęłoby to dużo miejsca. Odsyła do zapoznania się z rejestracją dwóch wersji spektaklu. Na początku przytacza garść informacji o monodramie jako gatunku teatralnym. Jednym, jak mówi, z najtrudniejszych wyzwań dla aktora. Czytamy, że pracę nad spektaklem Jerzy Łazewski rozpoczął od rysowania kółek, jak podkreśla jest artystą plastykiem i bardzo pomocne było to przy tworzeniu inscenizacji. Tu autor pisze o inspiracjach muzycznych (m.in.: Dead can Dance czy Kate Bush) , które koniec końców nie zostały wykorzystane w spektaklu. Pozostały „dźwięki sceniczne”. Dużą rolę w szukaniu działań scenicznych odgrywały rekwizyty. W tym miejscu aktor przytacza opis pracy z Jerzym Grzegorzewskim, który „osaczał” aktorów rekwizytami. Następny problem, o którym pisze, był związany z relacją z widownią. Grą z widzami i wobec widzów. Aktor pisze, że starał się znaleźć w „podniosłych momentach” humorystycznych sytuacji odwołując się do zasady kontrastu. W tym miejscu też odwołuje się Jerzy Łazewski do spektakli, które zrobiły na nim wrażenia, nijako „zakotwiczyły się” w nim i miały wpływ na wybór estetyki przy pracy nad swoim spektaklem, były to: Wojciecha Królikiewicza *Kabaret Kici Koci* wg tekstów Mirona Białoszewskiego, wystawiany w autentycznym mieszkaniu jednej z kamienic w Białymstoku i

Leszka Mądzika *Wilgoć* wystawiany na Scenie Plastycznej KUL. Autor również przywołuje wiersz Zbigniewa Herberta *Przesłuchanie anioła*, który „podpowiedział” mu pomysł na scenę końcową spektaklu. Czwarty rozdział jest opisem prezentacji spektaklu w różnych przestrzeniach: Wawerskie Centrum Kultury, Muzeum Ikon w Warszawie, Muzeum Dialogu Kultur w Kielcach, oddział Muzeum Narodowego w Kielcach, Muzeum w Łańcucie, Dział Sztuki Cerkiewnej, Muzeum Ikon w Supraślu, Bazylika Świętego Krzyża w Warszawie, Kościół Dolny, Zespół Synagogałny we Włodawie, spektakl plenerowy w altanie ogrodowej w miejscowości Brzoze Duże, Teatr Szkolny Akademii Teatralnej w Białymstoku, Centrum Kultury w Reszlu, Centrum Zamenhafa w Białymstoku. Spektakl był prezentowany w wielu odmiennych przestrzeniach i dla różnych grup odbiorców. Każde z miejsc jest opisane przez autora uwzględniając charakter miejsca, widzów i rodzaj intensywności prezentacji spektaklu. To ciekawe jak z perspektywy aktora tak wiele można przeczytać o odbiorze przez widzów.

W zakończeniu czytamy refleksje na temat podjętego przez artystę wezwania. Jerzy Łazewski pisze w konkluzji: „Najważniejsze i najciekawsze wydaje mi się to, jak różnie rozkładały się „żydowskie”, „katolickie” i „prawosławne” warstwy przedstawienia w zależności od wszystkich wskazanych wyżej zmiennych. Tak, jakby miejsce oraz odbiorca warunkowały i niejako uwypuklały różne wymiary monodramu. Nie chodzi tylko o banalną uwagę, że w synagodze stawał się spektakl bardziej „żydowski”, a w monasterze bardziej „prawosławny”. Chodzi raczej o to, że i aktor, i widownia

automatycznie wchodzą w schematy kulturowe narzucone przez miejsce. Interesują mnie mechanizmy to powodujące.” I dalej: „ To niezapominane przeżycie i doświadczenie, które trudno ująć słowami. Na pewno wiele tych doświadczeń posłuży mi w pracy artystycznej i - co uważam za niezmiernie ważne - również dydaktycznej, jako nauczyciela pracującego w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie.”

Dysertacja Jerzego Łazewskiego „Siedem nieb patriarchy Henocha. Spektakl teatralny jako ikona” (doświadczenie pracy nad niescenicznym tekstem i ceramiką artystyczną, jako elementem scenografii)” jest niezwykle ciekawym opisem doświadczeń artysty na swoim dziele. Dziełem, co trzeba podkreślić, przygotowanym w całości przez Jerzego Łazewskiego. Zaczynając od wyboru tekstu. Co bardzo istotne tekstu nieteatralnego, którego autor adaptował na scenę. Napisał sam scenariusz. Przepisał na nowo „marmurowy” tekst tak, żeby był zrozumiały dla współczesnego. Następnie sam wykonał, jako artysta plastyk niezwykle piękne ikony. Wymyślił plastyczną wizję spektaklu. Uruchomił wyobraźnię sceniczną. W końcu zbudował arcytrudną, ale znakomitą rolę w tak trudnym gatunku teatralnym jak monodram. Praca doktorska Jerzego Łazewskiego jest pasjonująca. Znakomicie przygotowana merytorycznie. Erudycja autora jest godna pozazdroszczenia. Dysertacja jest napisana językiem pasji. Przebija w pracy duch twórczego zaangażowania i niezwyklej rzetelności. Dbalność o szczegóły. Traktowanie widza jak partnera i troskę o zrozumienie prezentowanych przez siebie w końcu nieprostych treści

starożytnego tekstu. Mamy do czynienia z artystą scenicznym, który stworzył dzieło skończone, uporządkowane i dramaturgicznie nienaganne. Osobisty i uniwersalny przekaz pracy „przeplatają się” ze sobą. Praca ma również bardzo bogatą dokumentację piękną fotograficzną, co sprzyja lepszemu zapoznaniu się z trudem jakiego podjął się Jerzy Łazewski.

Dokonania artystyczne Jerzego Łazewskiego są bardzo bogate. Zaprezentowany monodram odznacza się przykładową starannością na najwyższym poziomie artystycznym.

Z przekonaniem stwierdzam, że praca doktorska pana Jerzego Łazewskiego spełnia wymagania ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 poz. 85 ze zm.) i wnioskuję dopuszczenie do kolejnych etapów postępowania o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk teatralnych.

Tomasz Man

